

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje Gustav Pirc, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 6 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večjih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3.

Št. 5.

V Ljubljani, 15. marcija 1895.

Leto XII.

Obseg: Oskrbovanje čebel spomladi. — Lutenbergerjev domači mlin. — Sladkorna pesa. — Kako daleč vsaksebi naj so drevesa na vrtu. — Detelja kot konjska klaja. — Živalske bolezni, ktere tudi človek nalez. — Naprava drevesnic za gozdno rastline. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Oskrbovanje čebel spomladi.

Letošnja neredna in huda zima nam bode vzela marsikak panj pridnih čebelic, tisto pa, kar nam bode ostalo, radi skrajno neugodnih razmer ne bo moglo uspevati. Največ panjev je pomrlo radi hude, dolge zime in burje, mnogo jih bode pa storilo žalosten konec vsled lakote, ker se je jesenska paša po mnogih krajih jako slabo obnesla ter bodo čebele vsled tega imele hrane zase in za zalego komaj do konca marcija. Polagati jim pa do sedaj ni bilo mogoče, niti se za to ne kaže ugoden čas v bližnji bodočnosti. Vso skrb nam bo torej treba obračati v to, da ohranimo zdrave in krepke vsaj tiste panje, ktere nam bode pustila neusmiljena zima, ter jih kolikor moči obvarujemo oslavljenja, ki je v tem letnem času tako navadno, prav posebno pa letos, po taki zimi.

Jako debela snežna odeja pokriva zemljo, a naše živalce nikakor ne bodo hotele čakati, da bi skopnela, ker že nestrpnost pričakujejo gorkega juga. Ko bodejo začutile gorek veter in zapazile ljubke solnčne žarke, usipavale se bodo iz panjev kakor pijane. To je pa ravno

njih poguba. V enem samem dnevu ostane in otrpne več čebel zunaj panja, nego jih umrje v panju vso zimo. V tem nam je iskati vzroka, zakaj v nekterih pomladnih dneh panji tako oslabijo, da si potem tako težko opomorejo in navadno ne rojijo. Temu pa se pridruži še napaka, da marsikak čebelar že sedaj začne pitati med, razrejen z vodo, in na ta način čebele še bolj sili k pogubnemu izletavanju.

Prvo in najvažnejše pravilo nam bodi, čebele kolikor moči dolgo zadržati, da ostanejo mirne, posebno tedaj, če so se po zimi, morebiti v mesecih januariju in februariju, očistile. Najbolje je, ako se nam posreči čebele zadržati od izleta tako dolgo, da skopni sneg. Seveda se to ne da vselej doseči; posebno letos to ne bo mogoče, ker bi nam gotovo čebele pomrle do zadnje muhe, ako jim zabranimo izlet, predno bodo skopnele

ogromne snežne plasti. Iz tega lahko vsakdo spozna, da nam ni mogoče zabraniti, da bi ne izgubili kolikor toliko muh, ki so ravno spomladi tolike važnosti. Vender pa nekoliko lahko storimo, da rešimo mrzlega groba vsaj nekaj pridnih živalic. Odmetati moramo sneg več metrov na daleč od čebelnjaka, tla pa nastlati s slamo. Ako je

Podoba 14.

le moči, spravimo sneg tudi s sosednjih streh, gotovo pa s strehe čebelnjakove, ker se tje vsede največ čebel in ne odlete več, ako je streha pokrita z mehkim snegom. Če so dnevi mirni, brez vetra, izguba čebel ni zelo občutna; drugače pa je stvar, ako piha močen, če tudi gorek veter; tedaj mnogo čebel ostane daleč od čebelnjaka in otrpne.

Prav mnogo čebel zaloti smrt kadar pijejo mrzlo vodo iz luž, studencev, potokov in rek. Kadar namreč matica začne leči zalego, potrebujejo čebele vedno več in več vode in, ne glede na vreme, izletavajo zaporedoma po njo, pa se navadno ne vračajo. Kamor že letajo, povsod so v veliki nevarnosti. Mnogo jih otrpne pri mrzli pijači, veliko jih tudi valovi splavijo s suhega. Tudi temu se da izdatno odpomoči z napravo napajališča v bližini čebelnjaka. V ta namen vzamemo plitvo posodo in jo postavimo na tla kakik 10 do 20 m od čebelnjaka. V posodo nalijemo spočetka vode, oslajene s sladkorjem ali z medom, da namreč privabimo čebele na ta prostor. Da nobena živalca ne utone, denemo na vodo slamnatih narezkov, maha ali pa lesen luknjičast pokrov, ki mora biti toliko manjši od posode, da na vodi prosto plava.

—k—

(Dalje prihodnjič.)

Lutenbergerjev domači mlin.

Večkrat je že kdo vprašal, kje bi se dobil primeren domač mlin in po kaki ceni. Vsled tega priobčimo tu nekaj podatkov o domačem mlinu, ktereja je po načelih, po katerih so narejeni mlini na vodo, sestavil tvorničar Frančišek Luttenberger v Weizu na Štajerskem. Ta mlin nam kaže podoba 14. Goni se lahko z roko, z vitlom, z vodo ali s parom ter melje — kakor ga kdo vravna — prav fino do prav debelo. Na njem lahko vsakdo melje, če tudi ni izučen mlinar; saj ga je treba le goniti in le časih poostriiti mu kamna ali izmeniti sita. Mlinska kamna meljeta zrnje, moko razne finosti pa izločujejo valjasta sita, katerih se z mlinom dobi 12.

Te vrste mlini so razne velikosti.

Št. I. Goni se z roko ali z vitlom, kamen meri 18 palcev, zmelje 15 do 20 kg žita v 1 uri. Cena 160 gld. Teža 280 kg.

Št. II. Goni se z vitlom ali z vodo, kamen meri 22 palcev, zmelje 25 do 35 kg žita v 1 uri. Cena 210 gld. Teža 590 kg.

Št. III. Kamen meri 24 palcev. Cena 260 gld.

Št. IV. Kamen meri 28 do 30 palcev, zmelje 25 do 50 kg žita v eni uri, stare pa ga 4krat toliko. Cena 300 do 315 gld.

Sladkorna pesa.

(Beta vulgaris altissima.)

Sladkorna pesa je le razvrsta navadne krmske pese, in se v tem razločuje od nje, da ima več sladkorja v sebi. Z umnim ravnanjem so dosegli toliko, da so vzgojili peso, ki ima 13 in celo 17 % sladkorja v sebi; druge snovi pa (beljakovine in soli — tehniki jim pravijo „nesladkor“), ki otežujejo dobivanje sladkorja, so se zmanjšale. Da ima pesa v sebi sladkor, ki kristalizuje, spoznal je kemik Marggraf uže leta 1747.; toda dobivanje sladkorja iz pese je doseglo večji pomen še le v drugi polovici tega stoletja. Glavno pri pridelovanju pese je to, da jo kmetovalec prideluje za trg (kot tržno rast-

lino) ter iz zemlje dobiva mnogo dohodka, delavske moči in glavnicu zelo koristno porabi ter ima v pesnih odpadkih (zrezkih) izbornu krmilo. Vsled tega ima lahko več živine. Posredno pa pridelovanje pese vpliva tudi na poljedelstvo sploh, ker se zaradi njenega skrbnega obdelovanja in gnojenja polju poveča rodovitnost; gospodar sam pa se tudi mora učiti, kajti pridelovanje pese zahteva od kmetovalca več izobraženosti. Zato pa tudi vidimo, da po krajih, koder so sladkorne tvornice, cveto društva, šole pa se pridno obiskujejo. Pridelovanje pese pa tudi daje potrebnih sredstev, da kmetovalec more izobraževati sebe in svoje otroke.

Kadar izbiramo pesne vrste, ne smemo gledati le na množino sladkorja (manj nego 10 % ga ne sme biti), ampak tudi na obliko pese. Pesa naj bo bolj tenka in ne sme preveč iz zemlje moleti; kajti tisti del, ki je nad zemljo, ima najmanj sladkorja v sebi. Sladkorna pesa naj bo stožkovita ali hruški podobna in ne sme biti predolga, da se ne lomi, kadar jo rujemo; zgoraj naj bo pa tudi stisnjena. Pesa naj bo kakih 35 cm dolga, ne sme imeti mnogo korenin, niti glavne korenine razdeljene, bode naj bela ter nekoliko rdečkasto nadahnjena, gladka in listje naj raste blizu skupaj, da se lože obrezuje. Meso naj bode čvrsto in trdo, da se pesa lahko hrani v podspalnicah, ne da bi gnila ali bi izgubila kaj sladkorja.

K dobrim vrstam sladkorne pese prištevamo 1.) belo šlezsko, 2.) kvedlinburško, ki ne zahteva tako dobre zemlje kakor prva, 3. imperijalno, 4. vanclebensko sladkorno peso, ki je podobna imperijalni in ima zelo mnogo sladkorja v sebi. Izmed francoskih vrst naj imenujemo Vilmorinovo in Legrandovo sladkorno peso. Prva ima največ sladkorja v sebi, uspeva tudi v nižavah izbornu, daje mnogo pridelka, mnogo sladkorja; Legrandova pesa pa je prikladna le za višje lege.

1. Podnebje in zemlja. Sladkorna pesa zahteva mnogo toplote, sicer se nam ne izplača, ker ne naredi zadosti sladkorja. Pesa raste vse poletje, in ves ta čas mora tvoriti mnogo snovi. Mrzli gorati kraji niso za sladkorno peso, pa tudi po suhih gorkih krajih ne uspeva, ker nima dosti soka ter vsled tega premalo obrodi in naredi premalo sladkorja. Vlažno (megleno, deževno) podnebje, ali pa če je kakšno leto tako vreme, škoduje pesi, gorko poletje pa ji koristi. Za pridelovanje pese si izberimo zemljo, ki ima staro moč v sebi ter ima ugodno spodnjo plast. Zemlja naj bode globoka, sprsteninska, apnena, ne kislja in ne kamenita. Laporasta peščena ilovna zemlja s predorno spodnjo plastjo je najboljša za sladkorno peso; sprijemna glina ali prerahel pesek nista za njo. Koder zastaja voda, treba jo je odpeljati, sicer tak svet ni za peso. Na sprsteninskih tleh ali po mužavah sladkorna pesa sicer bogato obrodi, toda daje malo sladkorja.

2. Razvrstitev rastlin. Sladkorna peso radi sadimo za kakim žitom ali za kako okopavino, slabše so listnate rastline, najslabše pa trpežne (večetne) detelje, ker je v njih mnogo mrčesov, ki škodujejo pesi. Najbolje uspeva sladkorna pesa drugo leto po gnojenih žitih, tudi po gnojenem krompirju ali sama za seboj. Za sladkorno peso najraje sejemo pomladno rež ali pa ozimno pšenico; ozimna rež zato ni dobra, ker jo je treba prej sejati. Prevečkrat se pa sladkorna pesa ne sme saditi na eno in isto njivo, sicer se preveč pomnože njeni sovražniki. Da zemlja ne donša več povoljnih pridelkov, ali kakor tudi drugače pravimo, da „onemore“, vzrok so mnogokrat ti sovražniki (n. pr. pesni objed, heterodera Schachtii Schmidt).

3. Gnojenje. Sladkorni pesi gnojé navadno z umetnimi, oziroma s tržnimi gnojili. Fosfati pridelka sicer ne pomnože, pač pa pospešijo pesi zorenje ter s tem pomnože sladkor. Manj uspešne so kalijeve soli. Dušikasta gnojila, kakor amonijakova sol ali čilski solitar, pomnože sicer pridelek, toda, če se ne rabijo pravilno, so kakovosti pese na škodo, posebno tedaj, če ne gnojimo tudi s kakim fosfatom. S hlevskim gnojem naj se nikar ne gnoji, ker tvori preveč „nesladkorja“, kar nam je seveda na škodo. Za krmsko peso je hlevski gnoj izboren, za sladkorno pa ne; ž njim naj se pognoji tisti rastlini, za katero nameravamo sejati sladkorno peso. Z zmletimi umetnimi gnojili se navadno gnoji spomladi pred saditvijo, oziroma setvijo; na glavo, t. j. kadar rastline rastejo, naj se pa ne gnoji več. Kadar se gnoji s čilskim solitrom, gnoji naj se s fosfatom; več nego 200 kg naj se ne vzame čilskega solitra na hektar. Tudi izločeno blato (usedlina) iz sladkornih tvornic, ki ima mnogo apna, fosforove kisline in dušika v sebi, in pa apno se rabi za gnojenje sladkorni pesi.

4. Obdelanje polja in setev. Za sladkorno peso moramo zemljo globoko zrahljati in dobro obdelati; globoko jesensko obdelanje je glavni pogoj za njeno uspevanje. Kakor hitro požanjemo žito, moramo njivo plitvo preorati (to lahko storimo s plugom, ki ima 3 ali 4 lemeže), povleči jo in morda celo povaliti. Jeseni z Zákovim plugom zemljo preorjemo 35—40 cm globoko. Kdor nima takega pluga, orje naj z navadnim eno brazdo dvakrat, da pride z njim dosti globoko. Orje naj se na ploh, ne na grebene ali grede. Čez zimo pustimo njivo v surovi brazdi, spomladi, kadar se nekoliko osuši, jo pa povlečemo. Če sladkorno peso sadimo za okopavinami, n. pr. za krompirjem ali tudi za peso samo, tedaj pa njivo samo jeseni globoko preorjemo. V začetku ali sredi aprila je peso treba spraviti v zemljo. Zgodnja setev je najboljša, vender pa mora biti zemlja uže zadosti gorka, kajti pesa kali še le pri 9-4° C. Pred setvijo naj se njiva še enkrat povleče in, če je kaj kep, naj se tudi povali, potem pa naj se takoj seme spravi v zemljo. Po krajih, koder se pečajo s pridelovanjem sladkorne pese, sejejo navadno s sejalnim strojem, ki seje v vrste. Manj kakor 30 kg semena naj se ne porabi na 1 ha; za težko zemljo se lahko vzame 10 kg več. Seme naj pride 2, k večemu 3 cm globoko v zemljo. Vrsta od vrste naj bode 37 cm, in kadar se rastline razredijo, bode naj v vrsti rastlina od rastline 31 cm oddaljena. Želeti je, da se ne prideluje predebela pesa (tehta naj približno 1—1,5 kg), kajti navadno ima debelejša pesa manj sladkorja v sebi. Po setvi naj se njiva zopet povali, da se seme dobro pritisne v zemljo.

5. Oskrbovanje sladkorne pese. Kadar se pesa pokaže iz zemlje, treba jo je začeti okopavati, še predno prihode plevel iz zemlje. Prvič naj se okoplje plitvo z motiko, pozneje pa z okopalnikom. Potem jo je treba razrediti, t. j. vse rastlinice odstraniti, kar jih je preveč. To delo opravljajo otroci mnogo lože nego odrasli ljudje. Ostale rastline se ne smejo zrahljati. Kmalu po razrejenju je zopet treba okopati z motiko in okrog rastlinic popleti plevel. Čez 14 dni naj se pesa zopet okoplje z okopalnikom in pozneje še enkrat z motiko. Kadar pesno listje pokrije zemljo, potem se ne sme več okopavati. Sicer se pa z okopavanjem ne smemo obotavljati, kajti čim pridneje peso okopavamo, tem več sladkorja nam naredi. Osipati pese ni treba. Tudi obiranje ji škoduje in pesa naredi vsled tega manj sladkorja. — Sladkorna pesa ima precēj sovražnikov, na pr. stonoge (julus), prasičke (oniscus), posebno pa pesne objede

(heterodera Schachti Schmidt), to so majhni črvički, ki objedajo pesi koreninice, vsled česar ne more dovoljno uspevati, tudi v dobri zemlji ne. Tega škodljivca se je težko ubraniti, posebno, ker živi tudi na nekaterih drugih rastlinah. Profesor Kin (Kühn) priporoča na take njive, koder so se zaplodili pesni objedi, sejati pred peso kako tako rastlino, ki tem živalcam posebno ugaja, ter jo potem s koreninami vred vničiti, ker tako ugonobimo mnogo objedov. Dalje objedajo pesne korenine tudi podjedi (ogrci), bramorji i. dr. Listje objedajo mršniki (silpha atrata), ščitarji (cassida nebulosa), bolhači, glagolke (plusia gamma) i. dr.

6. Čas spravljania. Pridelek. Pesa je zrela konci meseca septembra ali v začetku oktobra, t. j., tedaj ima toliko sladkorja v sebi, da se izplača njeno pridelovanje. Nezrela pesa otežuje dobivanje sladkorja, se težko hrani in da malo sladkorja. Ker pa pesa, kadar je hranjena, zelo pride ob sladkor, tako da ga ima manj nego manj zrela, začno jo rovatí uže meseca septembra ter jo takoj zvožijo v tvornice; ostalo pa porujejo meseca oktobra, tako da še pred mrazom vso porujejo. Peso rujejo z lopato ali s pesnim rovalnikom, ročnim ali vprežnim. Izrovana pesa se obreže in takoj zopet podsuje. Pesni pridelovalci pravijo, da mora pesa priti iz zemlje v zemljo. Naložiti se mora pesa tako, da so na zunanji strani vrhni deli (glave) obrnjeni na venkaj, da je površina kolikor toliko gladka, in potem je na kup treba povsod enakomerno naložiti prsti. Na vrhu kupa ni treba narejati oddušnika. V eno podsipalnico (zasipnico) se dene kakih 25 do 40 meterskih (novih) stotov (2—3 voze) pese. Najprej se na peso naloži 30—35 cm na debelo prsti; če pa preti mraz, bode naj prstena plast debela 80—90 cm. Po krajih, koder pridelujejo sladkorno peso, je nikdar ne spravljajo drugam kakor v podsipalnice. — Srednji pridelek sladkorne pese je 280 q, sicer se je pa pridelala 230—460 q na hektaru.

Kako daleč vsaksebi naj so drevesa na vrtu.

Vsako drevo potrebuje gotovega prostora za svoj razvoj. Mnogi neuspehi se dajo zarezati na rovaš sadilcu, ki se ni dovolj oziral na zahteve posameznih sadnih vrst ter drevesom ni dal dovolj prostora, ko jih je sadil. Nasledki pregostega sajenja se ne pokažejo takoj v prvih letih, kajti mlada drevesa imajo čestokrat dovolj prosora in prinašajo nekoliko let lepega sadu; pozneje pa, ko se veje razprostro nad zemljo, korenine v zemlji pa pridejo druga z drugo v dotiko, manjša se sadja število, velikost in dobrota, in drevesa jamejo hirati.

Za odmerjenje prostora ni moči navesti natančnih določeb, kajti ravnati se moramo po rasti drevesa. Vsaka vrsta sadja, da, vsaka posamezna razvrsta doseže svojo posebno širjavo; nekatere rode kmalu ter se potem ne razvijajo zeló, druge pa rastejo močno na širjavo ter še le pozno jamejo roditi. Tudi na to se je treba ozirati, ali se drevesne korenine razširjajo na strani ali silijo bolj v globočino. V poslednjem slučaju ni tolike nevarnosti, da bi se drevesa vzajemno ovirala. Posebno pa naj se ozira na kakovost tal. V krepki, vlažni zemlji zahtevajo vsa sadna drevesa več prostora nego v plitvi in pusti, kjer se tudi ne razkošatijo tako zelo.

Jablane potrebujejo kot visokodebelna drevesa na vse strani 10 metrov prostora — le drevesa s slabejšo rastjo, kakor na pr. zlata zimska parmena 7 m — srednje visoka drevesa 5 do 6 m, pritlikavci kot piramide 3 do

4 m, palmete s štirimi vrhovi v špalirju 1:20 m, vodoravni špalirji 1:50 m. Hruške dobé kot visoka drevesa 10 m, slabeje rastoče vrste po 8 m, srednje visoka drevesa 6 m, piramide 4 do 5 m, v špalirju kot naveznjen kordon 40 cm, kot palmeta s štirimi vrhovi 1:20 m in za vsaka nadaljna dva vrhova po 60 cm več. Sladke črešnje dobe kot visoka drevesa po 8 do 10 m, kisle črešnje kot srednje visoka drevesa 5 do 6 m, renklodi in češplje kot srednje visoka drevesa 5 m, mirabele 4 m prostora. Marelice dobe kot nizka drevesa 4 m, breskve kot nizka drevesa 4 m, v špalirju pa najmanj 2 m; one vrste pa, ki močnejše rastejo v mastni zemlji, 3 do 4 m.

Detelja kot konjska klaja.

Glede na vrednost zelene detelje kot konjske klaje so si živinorejci še močno navskriž.

Mnogo lastnikov konj poklada konjem deteljo ter jo smatra za kaj dobro, život čistilno konjsko klajo. Drugi pokladajo konjem deteljo iz gospodarskih razlogov, to se pravi, da si prihranijo dražjo klajo, obstoječo iz ovsu in sena. Le prav redki so, ki so se deloma spametovali pri škodi, deloma pa so po svoji previdnosti zavrgli zeleno deteljo kot konjsko klajo.

Večkratne poskušnje so pokazale, da je zelena detelja konjem škodljiva in jim provzroča mnoge hibe in muke; pred vsem drugim zelena detelja provzroča trdovratno in kaj naglo preminljivo, večkrat smrtonosno kóliko, zlasti tedaj, če se za suho krmo naglo jame pokladati zelena klaja; dalje, če se detelja poklada, še predno je začela cvesti, ali če se poklada mokra in mrzla ali uvela, ali celo sparjena, ki se je na kupu ugrela.

Ko bi se po skrbni krmitvi prišlo vsemu temu zlu v okom in bi konj prebavljal deteljo brez vsakih ovir, provzroči vendar na konju zelo škodljive izpremembe, zlasti na takem, ki ga krmimo izključno z zeleno deteljo.

Taki konji, če so popolnoma mirni ali če se vpregajo le zmerno in poredkoma, postanejo sicer polnožitni, mehki in rejeni, dlaka je gladka in svetla, blato gre pravilno od njih, žila jim bije le slabo in medlo, srce jim utripa razločno in prožno, koža sleznica je bledejša in žival se pri vsakem, tudi najmanjšem gibanju močno poti; ves (konjski) organizem se kaže zelo oslabljenega na močeh in v vstrajnosti. Žival je neprestano gladna, prebavljanje se vrši naglo in se mora urno vršiti, ker bi se sicer v njej naredilo preveč vetrov ki bi provzročili kóliko (klanje).

Ako pa se konji pri takih okoliščinah porablajo za težja dela, to je za vprego v težke voze, za trajno dirjanje z vozovi ali za trajno ježo, pa se poprej omenjene prikazni opažajo v še večji meri.

Taki konji se morajo večkrat boriti z neprebavljivostjo in kóliko, neprestano hujšajo, njih moč in vstrajnost pa očitno pešata, tako da tovorov, kakeršne lahko vlečejo, če jih krmimo z ovsom in senom, ne morejo več premakniti z mesta. Mišice jim do gotove stopnje zginejo, kite zvodene, na nogah nastanejo mehurji, členki se radi izpahnejo, pojavijo se kostne bolezni, kožni lišaji, omotica; ves život boleha na slabokrvnosti.

Celó tedaj, če z deteljo krmimo tudi oves, navedene razmere v večji meri ne izostanejo, ker žival ovsu pri hitrem prebavljenju popolnoma ne prebavi in ker so želodčevi in črevesni sokki po množini v detelji nahajajoče se vode zelo stanjšani ter niso dovolj krepki, da bi mogli popolnoma prebavljati.

Če tako žival napade kaka mrzlična bolezen, je za njo večidel nevarna ter se večkrat konča s smrtjo, ker živinče s preveč zvodeno krvjo nima dovolj moči v sebi, da bi se ji uprlo.

Te prikazni opravičujejo teorijo krmljenja takih živalij, ki se žive z rastlinstvom, zlasti konja. Konju je namreč za ohranitev organizma treba dušikaste in nedušikaste, primerno zmešane krme. Če se pregrešimo proti tem razmeram, oviramo organizem.

Tako ugodno razmerje dobimo le tedaj, če se konju poleg gotove množine zrnja, med katerim se je oves skazal kot najprimernejši, poklada še dobro, suho seno. Konj srednje velikosti, katerega zmerno vpregamo, potrebuje blizu 3—5 kg ovsu in 5—7 kg sena; večjemu konju in pri težavnejšem delu pa je treba dajati po 11 in še več kg ovsu in 8—14 kg sena.

Pri taki krmitvi ostanejo konji močni in dobro rejeni, pa tudi boleznih jih ne napadajo tako pogostoma, kakor take, ki jih krmimo z drugimi snovmi, n. pr. s svežo deteljo.

Le v gotovih razmerah, če je konj bolan, se za konje priporoča muljava, pri čemer pa je trava pripročljivejša nego zelena detelja, ker detelja provzroča kóliko, trava pa ne.

Tako n. pr. se priporoča krmitve muljave polnokrvnim konjem, ki bolehalo na pljučih, dalje takim, pri katerih se je zanemarilo zdravljenje nekterih bolezni, kakor nahoda, žlez (provzročenih po krmitvi izprijenega in prašnega sena) — tu se zanemarjanje krmitve z muljavo, kakor uči izkušnja, britko maščuje — potem takim konjem, katerim hočemo iz gotovih razlogov pokladati lahko prebavljivo klajo.

Te razmere in njih odstranjenje pa spadajo že v stroko preiskovanja in zdravljenja bolezni ter zahtevajo pomoči živinozdravnikov.

Živalske bolezni, ktere tudi človek nalezje.

Živalske bolezni, ki utegnejo postati nevarne tudi človeku, so zlasti vranični prisad, smrkelj, steklina, kuga v gobcu in na parkljih ter trakulja.

Vranični prisad se prenese po njegovi kužnini, časih po blagu, ki ga dobimo od take živine, na pr. po volni, kožah itd., na katerem se nahaja kužnina, časih pa tudi vsled uživanja mesa na vraničnem prisadu bolnih živalij. Ta bolezen se pri človeku prikaže zunaj ali znotraj; dočim se prva da ozdraviti z izpaljenjem in izrezanjem, je poslednja skoro vsikdar smrtna.

Smrkelj se prenese po sapi, in njegova kužnina provzroči zastrupljenje krvi, kadar pride v dotiko z opraskano sluzeno. Razločujemo pa nagel in počasen smrkelj; poslednji lahko traja celo več let.

Še večjega pomena, kakor obe ravnokar imenovani bolezni, je za človeka steklina; ta je najgroznejša bolezen ter se navadno konča s smrtjo. Čas med ugrizenjem pa do izbruha bolezni je lahko precej dolg, celo 6 do 12 mesecev. Strup se prenese le takrat, če nas je stekla žival ranila.

Kuga v gobcu in na parkljih se na človeka prenese zlasti vsled zavživanja surovega mleka, ki ga dobimo od bolne živine; zato naj se zlasti otrokom daje vsikdar le kuhano mleko.

Sploh pa vživanje mesa od bolne živine, zlasti od krav in telet, pri katerih je telečja mrzlica provzročila zastrupljenje krvi, lahko provzroči nalezljive bolezni,

uživanje surovega mleka ali surovega nastrganega mesa pa jetiko i. dr.; ne uživajmo torej nobenega,

Pasja trakulja je človeku isto tako nevarna. Poznamo pa pet vrst pasje trakulje, katerih jajca lahko povzijemo z vodo, katero pijemo, pa tudi s tem, če pustimo psa lizati krožnike i. dr. Iz jajec se potem razvijejo mladiči, ki se prerijejo skozi predalnik v želodec, dospejo po krvnem navalu v jetra in pljuča, kjer cela tropa črvov naposled človeka umori. Dasiravno ima pes dokaj dobrih lastnosti, treba nam je vsekako glede njega biti previdnim; kajti čim bliže skupaj živita pes in človek, tem pogostejše ima pes trakuljin zarod. Tudi pri nas je nevarnost za človeka in prežvekovalce velika, dobiti od psov pasjo trakuljo. Zato naj bo vsakdo zelo previden; zlasti naj se ne puščajo psi blizu otrok. Sploh naj bodo psi daloč od kuhinje in jedilne shrambe, da nam ne onesažijo s trakuljnimi jajci vode, jedi in krožnikov.

Človeška trakulja pa se razvije nasprotno iz prasičjih iker. Znamenja, ki kažejo, da je prasič ikrav, so naslednja: bledost tanke kože na rilcu, otekel vrat, surovo, hripavo kruljenje, slabost v zadnjem delu života, izpadanje ščetin, pojavljanje majhnih okroglih rumenobelih izrinkov na notranji strani očesnih trepalnic, zlasti pa pod jezikom. Najzanesljiveje pa se ikre spoznajo, če prasiča zakoljemo; ne nahajajo se redko pod kožo, med mišicami, zlasti pa v jeziku, v vratu, v križu, v srcu, v možganih, v jetrih, v slezeni itd., mehurčki prosove ali celo grahove velikosti, sredi katerih tiči trakulja. Pri kuhanju takega mesa mehurčki popokajo, meso pa, v katerih se nahajajo, je navidezno blede in velo ter škriplje, če ga režemo. Prodaja mesa ikravih prasičev, pa tudi prodaja klobas in drugih izdelkov je postavno prepovedana, ker se po njih vživanju v človeku lahko zaredi trakulja. Ikravost se v Avstriji prišteva k postavno na osem dni zavarovanim glavnim napakam.

Človeška trakulja (*taenia solium*) je precejšnja, navadno 2 do 3 m, pa tudi do 8 m dolga. Kratka, debela glava je obdana z dvojnimi vencem, obstoječim iz 26 debelih kaveljčkov s sesali. Le odpravljen je trakuljine glave se sme smatrati za dokaz ozdravljenja.

Naprava drevesnic za gozdne rastline.

Ako se kje izbira prostor za drevesnico, treba je izbrati tako zemljo in lego, ki ugajata drevju, katero hočemo vzgajati. Nekoliko se je bati tudi zmrzline, torej je želeti planjave, ki je dovolj zavarovana od vzhoda in od juga. Severna lega je zlasti zato primerna, ker tamkaj rastlinstvo pozneje začne poganjati, da je rastline, ktere hočemo vzgajati, mogoče dalj časa oskrbovati, pa tudi delo ne pride istodobno na vrsto, kakor delo na prostem itd. Želeti je tudi, da je svet nekoliko nagnjen, toda strmina ne sme biti prevelika, ker bi sicer vsako deževje lahko škodovalo, odnašalo rodovitno prst semenu, ali poplavljal ali zasipalo mlade rastline.

Z ozirom na potrebno čistoto tal, in da delavci preveč ne stanejo, je opravičeno izbrati bolj peščeno nego ilovnato zemljo. Ilovnatih tal, zlasti takih, ki nimajo apna, ki dobé po močnem deževju na površini trdo skorjo, se je pri napravi drevesnic treba še posebno izogibati.

Mokrotna, mrtva tla isto tako niso kaj prida. Na starih, izpočitih planjavah naj se ne napravljajo drevesnice. Drevesnice naj bodo kolikor le mogoče blizu onega

mesta, katero mislimo pogozditi, da se tako izognemo dragi in nevarni prevožnji rastlin. Namenu je primerno tudi to, če je v obližju voda, da se nežnejše rastline lahko zalivajo. Navadno se drevesnice napravijo na sveže posekanih planotah; na takih prostorih pa se varstva potrebna drevesa — kakor bukev, bela jelka — le z velikim trudom in skrbjo vzgojé, radi česar se za drevesnice raje izbirajo starejše, v ta namen primerne frate, zlasti kje med bukovjem.

Ako hočemo mlada drevesa sčasoma privaditi prostosti, smemo polagoma izsekati drevesa, ki jim služijo v varstvo.

V taki drevesnici tla ne potrebujejo rigolanja in mnogo dela izostane, ker zemlja sama po sebi ostane prhla in tudi plevel se ne razkošati tako kmalu.

Če naj se v drevesnici samo enkrat vzgoje za kako goličavo potrebne rastline, potem je malokdaj potrebno, da bi morala biti obširna. V takem slučaju se veliko lažje izbere za njo primeren prostor, ker je lažje najti primernih tal in potrebnega varstva ob straneh nego tedaj, če potrebujemo večjega prostora.

Drevesnica se mora tako pripraviti, da seme dobi čisto, nežno, prhlo zemljo. Rastline morajo namreč krepko razvijati korenine, za kar pa mora površina drevesnice biti taka, da korenine poganjajo manj v globočino nego po gornji plasti, da potem pri presajanju ni treba delati tako velikih lukenj. Le tam, kjer smo umetno vzgojene rastline namenili za b. l. suh svet, se morajo rastline prisiliti, da poganjajo korenine v globočino, kar pa se zgodi po globokem prekopanju in izboljšanju spodnjih plastij zemlje.

Če so tla glinasta ali ilovnata, potem se močno priporoča zemljo prekopati pred zimo, ker vsled tega zemlja postane bolj rahla in se za pozneje prihrani veliko dela.

V plevelni zemlji je čestokrat potrebno izkopanje in spaljenje drnišča ali dobra enoletna praha. Zemljo porabiti za druge pridelke je dovoljeno le tam, kjer je zelo močna. Slabost svet, ki še ni dovolj prevetren, za drevesnico ni primeren, zato se priporoča nekaj let na njem pridelovati druge sadeže.

Drevesnica se mora prekopati 3 do 8 palcev globoko, po razmeri drevja, katero bomo vzgajali. V zemlji skrit plevel se mora z vsemi koreninami vred točno iztrebiti, prst pa, ki se ga drži, otresti; to delo je treba izvršiti zelo skrbno, če se svet prekoplje neposredno pred setvijo, ako pa se to zgodi že pred zimo, sme se plevel pustiti, da ga odstranimo spomladi; na ta način se zemlja poprej izboljša. Pri prekopavanju je treba paziti na to, da se sprstenina ne podkoplje pregloboko, ker bi to korenine navedlo bolj v globočino, s čemer bi se otežilo sajenje. Kjer bi nasadu utegnili škodovati divjačina ali pasočja se živina, tam je potrebna tudi ograja, ki pa naj je, kolikor le mogoče, po ceni. Če smo na ta način tla že nekoliko izboljšali, začnemo zemljo pripravljati za setev. V ta namen jo vnovič prekopljemo ter očistimo plevela. Na to razdelimo prostor na gredice. Gredice smejo biti le tako široke, da je moči na njih izvrševati potrebna dela, ne da bi bilo treba stopati na nje; širjave 3 do 4 čevlje je torej najprimernejša, stezice med njimi pa naj so $1\frac{1}{2}$ do 2 čevlja široke.

Nad vse važno je, da gredice ležé popolnoma vodoravno. To je potrebno vsled tega, ker smo potem lahko zagotovljeni, da so mokrota, zrak in svetloba povsod enakomerno razdeljeni, pa tudi voda ne more odnesti dobre prsti in semena.

Dobro je, če se je prst pred setvijo zopet nekoliko usedla; če je čas za to prekratek, morajo se tla pred setvijo ali po nji z desko nekoliko potlačiti.

Seme se seje ali v brazdice ali kar tako počez. V prejšnjih časih je bil splošno razširjen prvi način, ker je bilo tako najlažje obraniti zemljo čisto in rastline so lahko dalj časa ostale v gredicah; v novejšem času pa se zlasti po Biermanovi kulturni metodi čedalje bolj odobruje setev počez. Ta zahteva plevela popolnoma očiščeno, dobro in rast dotičnih rastlin pospešujočo zemljo. V tem položaju mlade rastline ostanejo dve leti. Kot prednost se zlasti hvali boljši in vsestranski razvoj korenin; pri pregosti setvi pa korenine najraje silijo v globočino, kar za uspevanje rastlin ni posebno ugodno. Vsekako je treba pomniti, da se setev počez dá izvršiti le s pomočjo pepela, ki ga dobimo iz drnovišča, in da rastline v gosto zasejanih gredicah ne smejo ostati dlje nego dve leti. To pa, ali naj je setev bolj ali manj gosta, je odvisno od namena, čemu nameravamo rastline v gredicah vzgojiti.

Če hočemo rastline z gredic presaditi takoj na prosto, smemo seme sejati bolj plitvo, tem plitveje, če menimo saditi rastline s prstjo okrog korenin. V tem slučaju se mora drnovišče za gredice nekaj let pred zasajenjem dobro pripraviti, da se prst zadosti skupaj drži. Ako pa so rastline odločene za presajenje v drevesnico, sme se seme sejati bolj gosto, in sicer tem gosteje, čim prej pridejo z gredice. Ako so brazde bolj daleč vsakebi, sme biti setev bolj gosta. Rastline, ki poganjajo korenine bolj pod vrhom, sejejo se plitveje, isto tako plitveje na pusti zemlji. Pri gosti setvi se dokaj prihrani na plačilu za delavce, ki gredice čedijo in pleveljo; mraza in plevela se rastline same branijo. Sicer pa je gosta setev lahko tudi škodljiva, ako se pri tem rastline ne morejo primerno razviti, če ostanejo dlje časa skupaj na gredici. Seme se navadno zagrebe bolj globoko nego pri setvi na prostem, ker je zemlja bolj prhla in čista; zato imata tudi zrak in vlaga lažji pristop. V brazdah se seme pokrije s prstjo, ki smo jo izkopali, zagrne se z grabljami in nekoliko potolče, ali pa se pokrije z nalašč pripravljeno boljšo prstjo (s pepelom iz drnovišča).

Brazde za večja semena se najbolje narede z navadno motiko ali s krampom; za manjša semena v prhli, peščeni zemlji pa se brazdice narede v gredici z 2 do 6 črt široko desko.

Pri sejanju počez se seme podkoplje z motiko ali z grabljami, ali pa se povrhu natrosi navadne ali boljše prsti. Ko začne seme kaliti, naj se mu pomaga, ako se je na površini naredila skorja, vsled česar kaleče rastline ne morejo priti na dan. Kjer se rada nareja skorja, tam je dobro, ako se gredice ali brazdice, v ktere smo vsejali seme, takoj po setvi pokrijejo z mahom ali s protjem, da se zemlja ne more tako lahko osušiti; ko začne seme kaliti, mora se seveda mahova odeja odstraniti. Ta naš trud se nam bogato poplača.

Dalje naj se seme varuje, da ga ne poškodujejo miši, tice in drug mrčes, predno je začelo kaliti. Gredice naj bodo vedno proste plevela in dovolj rahle; zlasti jih je na zvezni zemlji treba vedno rahljati, isto tako tudi ob suhem vremenu, ker sveže obdelana zemlja tudi najmanjšo vlago posrka, vodni plini iz ozračja pa najbolj pospešujejo rahljanje zemlje. Obdelovanje se mora vršiti previdno, da se ne poškodujejo koreninice in se nobena rastlina ne izpulji. Za vzgojo bolj privrhnih korenin je namreč koristno — zlasti pri listnatem drevju — rastline precej ko jamejo kaliti, osuti; to jih tudi varuje mraza. Ko rastline nehajo rasti na dolgost, t. j. proti

koncu mesece avgusta, zemlje ni treba več obdelovati, le plevel naj se še. Tudi v drugem letu naj bodo gredice čiste, kakor smo že omenili. Ako so rastline že bolj močne, doseže se z gostim pokritjem praznega prostora med vrstami s travo, z listjem itd. isti smoter, kakor z rahljanjem; odeja namreč zemlji ohrani vlago, zabranjuje plevel in po sprhnjenju te tvarine dobivajo rastline še več redilnih snovij; po zimi pa ta odeja varuje rastline pozebljenja.

Pri puljenju rastlin naj se postopa previdno, da vse koreninice kolikor mogoče popolne in nepoškodovane ostanejo, zlasti nežne koreninice sesalke, ki potem drevesce oskrbujejo s hrano. Naposled se je treba rastlin lotiti od strani. V ta namen se izkoplje v primerni oddaljenosti poleg vrste jarek ter se od tam skuša rastlinam priti do korenin. Na ta način jih je lahko mogoče izpuliti in z malo pripomočjo oprostiti prsti, kar se zgodi po previdnem stresanju, ako je pa zemlja zvezna, treba jo je odstraniti z roko. Toda večkrat ni treba vseh rastlin naenkrat izpuliti ter se jih nekaj prihrani za drugo leto. V tem slučaju se smejo močnejše rastline pri vlažnem vremenu izpuliti, kar se zlasti pri hrastih, jesenih in bukvah sme storiti, dokler še nimajo predolgih postranskih korenin, ali pa se vrsta enakomerno odkoplje, tako, da se n. pr. na $\frac{1}{4}$ čevlja dalje vse rastlinice izpulijo, druge na enako velikem prostoru pa pusté, ali če so vrste zelo blizu druga poleg druge, izpulji se vsaka druga vrsta. Zaradi tega je dobro, če še v gredici napravi liho število brazd.

Močno poškodovane ali pohojene, ali vsled drugih vzrokov slabe rastline naj se presade v drevesnico, da se okrepčajo. Nežnejše koreninice, ki naj se na vsak način ohranijo, se zelo kmalu posuše in pokvarijo; zato je nujno potrebno varovati jih tega, t. j. pokriti jih z mahom, z listjem, s prstjo ali če korenine vtaknemo v vodo. Najbolje pa je seveda, da se mlade rastlinice kmalu posade na določena jim mesta. Če se pa to ne more zgoditi takoj, je potrebno, mlade rastlinice pravilno podsut v prst. To pa se sme zgoditi le posamič, ne pa v povezkih, ker bi sicer lahko zrak prišel vmes, s čemer se osušenje in pokvarjenje le pospešuje.

Tako, da rastlinam okrog korenin ostane prst, se običajno pulijo z lesenim klinom ali rastlinskim svedrom. To orodje pa se sme rabiti le pri mlajših rastlinah.

Prostor za drevesnico menjati je iz mnogih razlogov jako hvalevredno; na ta način se zopet pridobi sveža, krepka zemlja, okrajša se prevoznja rastlin itd. Utegne pa biti tudi škodljivo in v mnogih okoliščinah ne lahko izvršljivo, namreč tedaj, če ni lahko dobiti plevela prostih tal, če ni treba pogozditi obširnih goličav, ali kjer bi rigolanje bilo predrago itd. V takem slučaju naj se drevesnica vravna tako, da se rastlinske vrste v gredicah primerno menjajo, ali pa se jim priskoči na pomoč z umetnimi gnojili, s sprstenino, s pepelom iz drnovišča ali z drevesnim pepelom itd. Zlasti tam, kjer je bila že več let zaporedno ena vrsta drevja, se ta ne sme gojiti tako kmalu zopet. Često se drevesnice gnoje z mešanecem, ki se pripravlja iz različnih odpadkov v drevesnici, zlasti iz plevela. V tem gnoju pa je še dokaj plevelskega semena, ki zemljo zopet zapleveli; sicer pa mešanec tu ni najboljše gnojilo in je vsled pripravljanja tudi predrag.

Razne reči.

— Ali se sme mlada detelja jeseni popasti? Odgovor na to vprašanje je vsikdar zelo različen in, ker je stanje

detelje povsod glede rastline, med katero detetjo vsejemo, potem glede zemlje in vremena vsikdar zelo različno, temu tudi drugače biti ne more. Splošno pa se jemlje ozir na to, da je deteljna rastlina spočetka zelo nežna in so njene koreninice le slabe. Zlasti na slabi zemlji je to kaj navadno in tu bi se utegnila povzročiti detelji velika škoda, če bi se popasla, ker bi živina deteljo ruvala. Nasprotno pa, če je detelja dobro vkoreninjena in so tla pod njo dovolj trdna, utegnili bi nastati zopet škoda, če bi se detelja ne popasla, kajti v takem slučaju bi sicer poganjki dobro odgnali, detelja pa bi se vendar ne skošala. Ravno poslednjemu pa ugaja to, če se detelja jeseni popase o pravem času in na prav način, kar se tu tudi priporoča. Deteljišče, katero popasemo o pravem času, kaže se spomladi navadno tako gosto, da popolnoma pokrije tudi po rasti nastale praznote. To je pa koristno zaradi tega, ker se s tem prepreči rast plevela, ki se nabira na teh praznotah, ter se kaže kaj mogočnega tam, kjer se detelja jeseni ni popasla. Z ozirom na vse to je na vprašanje: ali se sme detelja jeseni popasti, odgovoriti z „da“, samo prav se ima to izvršiti.

— **Kako je treba hraniti orehe.** Na ta le način je mogoče lažje orehe, pa tudi lešnike, dalj časa tako shraniti, da ostanejo sveži in obdržijo svoj sladki okus. Precej, ko se naberejo, nasujejo naj se v cvetličnike, katerim smo zamašili spodnje luknjice; na to se pokrijejo z opeko ter za $\frac{1}{2}$ metra globoko zakopljejo v zemljo na vrtu. Lonci naj bodo tako veliki, da držijo toliko orehov, kolikor jih hočemo porabiti naenkrat, ker ni svetovati, da bi ostajali predolgo na svežem zraku, predno se porabijo. Tudi samo v pesek zakopani in na hladnem mestu spravljene orehi ostanejo dalj časa sveži.

— **Kako si napravimo trdno kolje za vinograde.** Trpežno kolje si lahko napravimo s pomočjo modre galice. V to je treba modro galico v kadi ali drugi posodi raztopiti, in sicer se vzame na 100 litrov vode 1 kilogram modre galice. Voda mora biti vrela. Koli se potem s spodnjim koncem postavijo v kad, tako da pridejo do polovice v raztopino. Tako se pustijo 2 do 3 tedne, da jih raztopina modre galice dobro premoči in prešine. Čez 2 do 3 tedne se pa koli obrnejo in se vtaknejo z drugim koncem nazaj, tako da se tudi ta polovica navzame modre galice. Čez 5 do 6 tednov se koli vzamejo iz kadi ter se dobro posuše na zračnem prostoru. Ko se je na ta način namočila ena butara, ravna se ravna tako tudi z drugo, tretjo itd. Tako pripravljeno kolje rabi lahko 10 let, kar je pri sedanji draginji lesa v poštev jemati. Za 1000 kolov znašajo troški 2 gld., kar je vsekako malo, če pomislimo, koliko več kolja se porabi, če se ne namaka v modri galici.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 30. Kdaj je najugodnejši čas za setev raznih vrst deteljnega semena in kdaj za gipsanje detelje? (J. T. pri S. M.)

Odgovor: Lucerna se običajno seje spomladi, in sicer v drugi polovici meseca aprila ali v pričetku maja. Prezgodaj se ne sme sejati, ker je občutljiva za mráz. Pa tudi suho vreme vzkaleli lucerni ne do dobro, zato jo v krajih s suho pomladjo sejejo tudi jeseni. Domača detelja ze seje spomladi, precej po setvi tistega žita, pod katerim bo detelja rastla. Mlada detelja se gipsa precej, ko se žito požanje, drugo leto pa takoj, ko dobro ozeleni. Gipsa se zjutraj, dokler se rosa drži listja.

Vprašanje 31. V šolskem vrtu, ki je obdan z $1\frac{1}{2}$ m visoko ograjo, so zajci oglodali vsa drevesa. Zajci so ob visokem snegu ograjo preskočili. Ali dobim odškodnino, ker ni bilo vsako drevo posebej zavarovano, in ali je treba komisijske? (M. D. v K.)

Odgovor: § 4. zakona z dne 19. maja l. 1889. slove: „Upravičeni rabnik zemljišča sicer ni dolžan z ograjo ali z drugimi pripravami zemljišče braniti zoper škodo po divjačini, vendar ima samo takrat pravico do povračila škode, katero naredi divjačina po sadnih, sočivnih ali umetnih vrstih, po drevesnicah in na posamič stoječih drevesih, kadar se ne dokaže, da je škoda vsled tega nastopila, ker je oškodovanec opustil tiste na dotičnem kraju navadne priprave, s katerimi dober gospodar take stvari navadno zavaruje.“ — Poldrugi meter visoka ograja je gotovo več vredna nego druge pri Vas „navadne priprave“, zato imate gotovo pravico do povračila škode. Naznanite poškodovanje drevesnice okrajnemu glavarstvu ter zahtevajte uradnega postopanja, ako Vam najemnik lova ne da iz lepa odškodnine. Opozorjamo Vas pa, da morate naznanilo na glavarstvo vročiti v teku 14 dni od dneva, ko ste zapazili škodo, sicer zapade vsako povračilo.

Vprašanje 32. Ker pšenica nima skoraj nobene cene, zato bi jo dal mlet ter bi pekel iz domače moke kruh za prodajo. Ali smem brez patenta prodajati domač kruh? (J. R. v K.)

Odgovor: Peka in prodajanje kruha je na vsak način taka obrt, za katero je treba plačati obrtarino, če tudi rabite le domačo moko.

Vprašanje 33. Moja goved ima uže dve leti tako hude lišaje, da kar peša in je polna hrast. Ljudje pravijo, da so temu vzrok ovce, ki so v tistem hlevu. Ali je to res, in s čim se odpravijo lišaji? (J. Ž. v V.)

Odgovor: Pred vsem nastane vprašanje, ali ima Vaša goved res lišaj, ali pa ima garje. Na lišaj nimajo ovce nobenega vpliva, pač pa na garje, kajti garje niso govedi lastna bolezen in jih ta običajno le tedaj dobi, če je dlje časa skupaj z garjavimi ovci, ktere so tej zanje zelo nevarni kožni bolezni zelo podvržene. Priporočamo Vam poklicati živinozdravnika, a do tja, da pride, ravnajte se po navodu v knjigi družbe sv. Mohorja „Domači živinozdravnik“ na str. 120., 121. in 195.

Vprašanje 34. Ali ima občinski odbor kaj pravice in dolžnostij glede ubožnega zaklada, ali je to samo reč župana in njegovih svetovalcev? Dolgo vrsto let sem uže v občinskem zboru, pa župan ni dal še nobenega računa in trdi, da to zboru nič mar ni. (J. P. v K.)

Odgovor: § 3. zakona z dne 28. avgusta l. 1883., ki se tiče odprave farnih ubožnih naprav in izročitve njih premoženja občinam, določuje, da je to premoženje dati občini, ktera je upravlja po predpisih občinskega reda in o katerem je posebej voditi račune. § 66. občinskega reda pa določuje, da mora župan vsako leto sestaviti proračun občinskih dohodkov in troškov ter občinskih naprav (kamor spada tudi ubožni zaklad), kateri proračun potem občinski odbor ustanovi. Ko preteče leto, mora župan najpozneje v dveh mesecih vse račune, občine in njegovih naprav se tiče (torej tudi od ubožnega zaklada), predložiti občinskemu odboru, da jih pregleda in reši. Deželni odbor ima pravico zamudne občinske glavarje k temu prisiliti. — Iz tega morete posneti, da Vaš župan ne postopa pravilno; zato ga naznanite deželnemu odboru, ta bo uže napravil red.

Gospodarske novice.

* † **Gospod Janez Gabrijelčič**, posestnik in gostilničar na Brezjah ter dolgoleten član naše družbe, je umrl dne 28. februarja t. l. — Dne 10. marta t. l. je pa ravno tam umrl posestnik gospod **Anton Reš**, tudi član naše družbe. Naj počivata v miru!

* **Kmetijski shod** je bil dne 7. t. m. na Dunaju ter so se ga vdeležili vsi večji kmetijski zastopi avstrijski. Našo družbo je zastopal družbeni glavni odbornik gospod državni poslanec Frančišek Povše. Ko nam dojde poročilo o tem shodu, prijavili bomo njega ukrepe.

* **Naročitev na sadno drevje družba ne sprejema več**, ker je bilo uže 1. marca več drevja naročenega nego ga imamo. V kratkem bomo sporočili, v koliki meri bomo mogli naročitve izvršiti. Hruške, češplje, marelice in breskve ter prtično drevje bodo dobili vsi naročniki, jablan bo pa manjkalo približno eno tretjino. Družba bo oddala 13 do 14 tisoč dreves, naročil je pa na do 17 tisoč.

* **Tvrška Jos. Lorber v Žalcu** je priložila današnji številki cenik železnih travniških bran. Mi čitateljem prav toplo priporočamo to domačo tvrško.

* **Dodajte krmskega apna, če krmite mnoge slame!** Močno krmjenje s slamo po zimi in tudi krmjenje slabega in kislega sena provzroči pri živini nevarne bolezni zaradi pomanjkanja fosforovokislega apna v taki krmi. Če ob pravem času krmimo fosforovokislno apno, preprečimo take bolezni, kajti 100 gr takega apna ima v sebi več fosforove kisline in apna kakor 5 kg zrnja. Troški so zelo majhni, kajti 1 kg stoji 20 kr. in 1 krava dobi na dan 50 gr. torej za 1 krajcar. Ta krma posebno ugaja mladi in molzni govedi. Če kure ne ležejo jajec, pomaga tudi fosforovokislno apno, kterege se da 1 žlico na dan deseterim kokošim. Podroben pouk dobe cenjeni čitatelji v prilogi tvrške Mihael Barthel & Comp., ki je priložena današnji številki.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Razglas.

Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo je na predlog samostalnega ribarskega odseka podpisane družbe odredilo z odlokom št. 3664. z dne 20. februarja t. l., da naj se vrši petdneven poučen tečaj za ribiče, v katerem bode poučeval gospod Ivan Franké, c. kr. profesor v Ljubljani.

Vsled tega razglasuje podpisana družba naslednje:

1.) Tečaj se bode vršil od dne 16. pa do vštetega dne 20. aprila t. l. v ribogojnem zavodu imenovanega odseka na Studencu pod Ljubljano.

2.) V tečaj se sprejmo le ribiči, drugi pa izjemno le v kakem uvaževanja vrednem slučaju.

3.) Vsak obiskovalec tečaja bode dobil po 2 gold. na dan, za pot pa primerno odškodnino, z ozirom na oddaljenost njegovega doma od Ljubljane.

Prošnje za vsprejem naj se pošljejo podpisani družbi tako, da jih dobi najkasneje do dne 4. aprila t. l. Prošnjam je priložiti potrdilo pristojnega županstva, da se prosilec res živi z ribštvom.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, dne 7. marca 1895.

Vabilo

k obonemu zboru podružnice c. kr. kmetijske družbe v Cerknici, kateri bode dne 19. marca t. l. popoldne ob 3. uri v šolskem posloplju v Cerknici.

Na dnevnem redu je volitev novega odbora in splošnji nasveti.

V Cerknici, dne 12. marca 1895.

Odbor.

Št. 2495.

Razglas.

Na podstavi člena 5. z nemško državo sklenjenega dogovora o živinskih kugah z dne 6. decembra 1891. l. in točke 5. k temu dogovoru spadajočega končnega zapisnika (drž. zak. št. 16. iz l. 1892.) ministerstvo za notranje stvari dotlej, dokler se kaj drugega ne ukrene, brezpogojno prepoveduje uvažati govejo živino v kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane iz nastopnih zapornih ozemelj nemške države, v katerih je razširjena plućna kuga:

1.) iz vladnih okrajev **Poznanj, Devin, Mezibor in Hildesheim** kraljevine **Pruske**;

2.) iz okrožnih glavarstev **Lipso** in **Cvikava** v kraljevini **Saksonski**;

3.) iz vojvodine **Anhaltske**.

Te prepovedi stopijo namesto prepovedij, izdanih z razpisom visokega c. kr. ministerstva za notranje stvari z dne 11. januarja 1895. l., št. 985., oziroma s turodnim razglasom z dne 16. januarja 1895. l., št. 782.

To se vsled razpisa visokega c. kr. ministerstva za notranje stvari z dne 14. februarja 1895. l., št. 4427. razglašja z dodatkom, da je **brezpogojno** prepovedano uvažati govejo živino iz zgoraj navedenega ozemlja nemške države na **Kranjsko** in da se prestopki te prepovedi kaznujejo po določilih §§ 45. in 46. občnega zakona o živinskih kugah.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

V Ljubljani, dne 19. februarja 1895.

Uradne vesti kmetijske in vrtnarske družbe za Trst in okolico.

Oddaja ameriških trt.

Visoka c. kr. vlada je podelila naši družbi 8000 ameriških trt, in sicer od vrst portalis, riparija selezione, solonis in rupestris muticola. Oni posestniki iz Tržaške okolice, ki žele dobiti nekaj teh trt, naj se prijavijo v pisarni naše družbe v Trstu „Via molino piccolo“ št. 1. v I. nadstropju pismeno ali ustno (uradne ure od 11.—12. ure dopoldne), najkasneje do konca tega meseca.

Predsedništvo.

Listnica uredništva.

Gg. naročnikom kazala za „Kmetovalca“ in „Vrtnarja“. Ker se je na naš poziv med gospodarskimi novicami v 3. števil. letošnjega „Kmetovalca“ za kazalo oglasilo premalo naročnikov, se kazalo ne bode tiskalo.

M. D. v K. Če je hiša prodana, nihče ne more več siliti prejšnjega posestnika, da bi plačeval zavarovalnino, kajti na to mereče pogodbe izgube svojo veljavo s prodajo.

J. G. v N. Brezplačno plemenjenje cesarskih žrebcev velja le za žrebce v postajah, ktere oskrbujejo vojaki, ne pa za cesarske žrebce v privatni oskrbi.

J. R. v B. Tudi za Vas velja odgovor na 31. vprašanje v današnji številki, ker maža za drevje, katero ste Vi rabili, spada med „navadne priprave“, ki drevje varujejo zajcev. Naznanite škodo glavarstvu in zahtevajte odškodnino.

S. G. v R. Ako drevesa opoldne obsenčijo čebelnjak, nič ne škoduje. — Divjemu kostanju je celo dobro veje prikrajšati, ker se s tem drevje pomladi in potem bujnejše raste. To delo naj se izvrši po zimi, dokler drevo ni muzevno. — Nadomestilo za med pri pitanju čebel je sladkor, ki se pomeša z enako množino vode, potem pa skuha ter se mu pene posnamejo.